

5. 5. 2003

ID: 21639

Vypořádání při vystoupení společníka z veřejné obchodní společnosti

Společníci veřejné obchodní společnosti si mohou, mají-li za to, že vypořádací podíl neodpovídá reálnému stavu majetku společnosti, sjednat vyrovnání nad rámec stanovený zákonem.

Společníci veřejné obchodní společnosti si mohou, mají-li za to, že vypořádací podíl neodpovídá reálnému stavu majetku společnosti, sjednat vyrovnání nad rámec stanovený zákonem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Odo 331/2002, ze dne 5.11.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce, Ing. M. C., zast., advokátem, proti žalovanému Ing. K. N., zast., advokátem, o zaplacení 2,253.493,- Kč s přísl. ze směnky, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 50 Cm 150/99, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 30. října 2001, čj. 5 Cmo 332/2001-98, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. října 2001, čj. 5 Cmo 332/2001-98 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. května 2001, čj. 50 Cm 150/99-77 se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem potvrdil odvolací soud rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21.5.2001, čj. 50 Cm 150/99-77, kterým tento soud zrušil směnečný platební rozkaz ze dne 14.5.1999, čj. 50 Cm 150/99-11, kterým uložil žalovanému zaplatit žalobci částku žalovanou z titulu dohody mezi účastníky jako společníky veřejné obchodní společnosti o vypořádání vypořádacího podílu žalobce v této společnosti. Soud prvního stupně přitom rozhodoval ve věci již podruhé, když jeho prvý rozsudek odvolací soud usnesením ze dne 18.9.2000, čj. 5 Cmo 669/99-53, zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, přičemž zavázal soud prvního stupně svým právním názorem, že „ujednání o tom, že by měl Ing. C. obdržet od Ing. N. na vyrovnání podílu ve firmě L. Kč 6,253,494,- je v rozporu se zákonem a tedy je neplatné“.

Soud prvního stupně zrušil směnečný platební rozkaz proto, že zjistil, že podle dohody o finančním vyrovnání ze dne 2.4.1996 měl žalobce obdržet na vyrovnání podílu ve společnosti L. v.o.s. (dále jen „společnost“). 11,800.000,- Kč, z toho 5,546.507,- Kč od společnosti a zbytek od žalovaného. Směnka zajišťovala část závazku z uvedené dohody. Zajištění směnkami dohoda předvídá. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že tvrzení žalobce, že směnka zajišťovala jiné vzájemné nároky účastníků ze žalobcem předloženého přehledu o společném majetku účastníků nevyplývá, jehož vypořádání směnka zajišťovala, není prokázán a toto tvrzení je vyvráceno jinými listinami. Protože nárok na vypořádací podíl je nárokem společníka vůči společnosti, je dohoda ze dne 2.4.1996 v části, kterou se žalovaný, jako společník zavazoval k zaplacení části vypořádacího podílu žalobci, neplatná. Směnka tedy zajišťuje závazek, který nevznikl.

Odvolací soud v odůvodnění rozsudku uvedl, že ve směnečných věcech nemusí žalobce uvádět nic o důvodech směnky a okolnostech jejího vystavení, motivech jež vedly k jednotlivým podpisům a dalším nesměnečným okolnostem. Je to v první řadě žalovaný, který musí přijít s obranou proti uplatněnému nároku a pokud ji zakládá na okolnostech nesměnečných, musí přijít s tvrzeními a důkazy, jimiž svou obranu podpoří a prokáže. Nastane-li ovšem situace, kdy žalovaný takovou obranu uplatní, vznese k tomu příslušná tvrzení a z provedených důkazů může vyplývat důvodnost námitek, je nezbytné, aby také žalobce přišel s vlastní skutkovou variantou věci a předložil k ní důkazy. Ustanovení § 120 odst. 3 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) se za takového stavu uplatní i ve směnečných věcech.

V projednávané věci z doplněného dokazování vyplývá souvislý sled zjištění, kdy směnka logicky navazuje na dohodu ze dne 2.4.1996 a splátkový kalendář k ní, a to jak svou výší, tak i splatností. Je jistě možné, že shodou okolností bude přesto vydána další směnka stejného obsahu k jinému účelu. Je-li však tento účel spatřován v jiných vztazích účastníků, bylo by třeba o nich něco blíže tvrdit a prokázat. Přitom ze zjištění soudu prvního stupně vyplývá jasně, že pokud byly zjištěny jakékoli smlouvy, správní rozhodnutí a další skutečnosti, vždy se vztahovaly ke společnosti, ne ke společníkům.

Jestliže žalobce tvrdí, že kauzální vztah mezi účastníky spočívá ve vypořádání jejich osobních vztahů mimo společnost, nelze přehlédnout, že směnka je na značnou částku. Mělo-li by jít o vypořádání, pak je zřejmé, že celkové osobní „investice“ musely být ještě vyšší, neboť směnka jistě měla by pak zachycovat jen podíl žalobce. Přitom není vůbec nic známo o tom, kdo, kolik a komu platil a z jakého důvodu. Že by společnost měla vše dokladováno, zatímco společníci nic, bylo by velmi podivné. Navíc případné zjištění, že skutečně společníci něco zaplatili ze svého, také nic neprokazuje. Měli-li by být spoluvlastníky věcí, jak je uvádí v předloženém přehledu žalobce, pak vzniká nutně otázka, na základě čeho se stali těmito spoluvlastníky, s kým uzavřeli smlouvu a jakou, jak na ně bylo vlastnictví převedeno. Samo placení totiž nemůže nic o vlastnictví vypovědět. V této souvislosti ostatně platí, že i kdyby platili něco za společnost, šlo by opět o vztah bezdůvodně platícího společníka a společnosti a nikoli o vztah společníků navzájem. A konečně i kdyby bylo prokázáno, že účastníci skutečně nabyli na základě smluv se třetími osobami spoluvlastnictví k majetku tvrzené žalobcem, zbývá ještě otázka, jak by přešel spoluvlastnický podíl žalobce na žalovaného.

Uvedené problémy nelze překonat apodiktickým tvrzením, že existovaly nějaké blíže neuvedené a nijak neprokázané vztahy účastníků mimo společnost. To platí tím spíše, že z provedených důkazů se podává zcela pravděpodobný důvod směnky.

Co se týče neprovedených důkazů, jejich prostřednictvím by možná šlo zjistit, že v účetnictví společnosti se o některých položkách neúčtovalo, nelze z nich však zjistit, zda o nich účtováno být mělo nebo nemělo. Zejména nelze z toho, že v účetnictví společnosti případně některé položky chybí, konstatovat, že existovalo spoluvlastnictví mezi účastníky. O tom by muselo být prokázáno, že existovaly nabývací tituly. Tím, že nebyly provedeny žalobcem navrhované důkazy znaleckým posudkem a účetnictvím, nebyl žalobce zkrácen na svých právech. Odvolací soud neshledal, že odůvodnění rozsudku je ve vztahu k neprovedeným důkazům nedostačující.

Odvolací soud dále uvedl, že co se týče výpovědi žalovaného jako účastníka, soud prvního stupně se o spornou část neopírá. Výpověď o tom, že žalovaný od počátku považoval směnku za neplatnou je

jistě neuvěřitelná a nepravdivá, je zřetelně ovlivněna právními názory soudů vyslovenými v předchozích rozhodnutích. Jiné části jeho výpovědi jsou však naopak zcela souladné s jiným dokazováním a nebylo důvodu z nich nevyjít, když nejsou známy důkazy, které je mohly zpochybnit.

Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně, že směnka, ze které se žalobce domáhá plnění, se vztahuje k dohodě o vypořádání účasti žalobce ve společnosti. Vystupující společník má právo na vypořádání vůči společnosti, nikoli vůči druhému společníku. Z dohody ze dne 2.4.1996 je zřejmé, že společníci měli na mysli takový stav, kdy jeden z nich v podstatě kupoval podíl druhého. To však ve veřejné obchodní společnosti není možné. Směnka se tedy vztahuje k důvodu, který sám jako platný právní úkon obstát nemůže. Jde tedy o kauzu směnky jen zdánlivou a námitka nedostačující kauzy je tudíž důvodná. Proto odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Co do jeho přípustnosti odkazuje na ustanovení § 237 odst. 1 písm. b), popřípadě c), co do důvodů na ustanovení § 241a odst. 2 písm. a), b) o. s. ř.

V odůvodnění dovolání uvedl, že směnka je abstraktním cenným papírem. Žalovaný vypověděl, že směnku podepsal dobrovolně, svobodně, bez jakéhokoli nátlaku a nikoli v tísní, a to sám za sebe. Jde tedy o platný závazek a nemělo být blíže zkoumáno, proč žalovaný takový závazek převzal. Při opačném výkladu směnka v podmínkách České republiky ztrácí svůj smysl abstraktního cenného papíru.

Pokud však již soud zkoumal, z jakých důvodů žalovaný směnku vystavil, nese důkazní řízení znaky libovůle; je tedy stíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Žalobce předložil soudu prvního stupně listinný důkaz - odborné vyjádření daňového poradce a bilančního účetního Ing. P. H., z něhož je zjevné, že účetní závěrka společnosti svědčí o tom, že některé rozpracované investice, které reálně existují v objektu společnosti, nejsou součástí této účetní závěrky a nemohly tedy být hrazeny z prostředků společnosti. V této souvislosti žalobce navrhl znalecký posudek, z něhož by mělo být na základě přezkoumání účetnictví společnosti patrné, že některé žalobcem označené investice nebyly investicemi společnosti, ale investicemi dvou fyzických osob do objektu, který je sice sám ve vlastnictví společnosti, není však postaveno najisto, zda i všechny stavby, které se zde nacházejí, jsou ve vlastnictví této společnosti, nebo ve vlastnictví dvou fyzických osob. Tím se žalobce snažil prokázat své tvrzení, že samotná směnka vycházela z inominátní dohody dvou fyzických osob, týkající se jiných investic než jejich obchodního vztahu ve společnosti a měla vypořádat právě tyto jiné majetkoprávní vztahy.

Soud prvního stupně nejenže v odůvodnění svého rozsudku nerefletoval na uvedený důkaz a nijak se s ním nevypořádal, ale bez dalšího odmítl i návrh na provedení důkazu navazujícím znaleckým posudkem. Toto odmítnutí odůvodnil pouze jednou větou o nadbytečnosti a nevhodnosti, bez jakéhokoli bližšího věcného odůvodnění. Přitom právě znaleckým posudkem by mohlo být prokázáno, že existuje určitý rozpor v účetnictví společnosti, který bylo možno vysvětlit právě tím, že některé investice nebyly hrazeny touto společností, ale fyzickými osobami a stavby hrazené těmito fyzickými osobami nemohly být ve vlastnictví společnosti, ale byly spoluvlastnictvím fyzických osob.

Žalobce rovněž poukazuje na „věcně evidentně chybné odůvodnění“ rozsudku odvolacího soudu na straně sedmé, druhý odstavec. Zde soud uvádí, že ve společnosti vystřídala žalobce na místě druhého společníka M. J. a nikoli žalovaný. Bylo by tedy podle soudu logické, kdyby to byla právě ona, kdo by se k úhradě hodnoty podílu žalobce zavázala. Proč by měl podíl hradit jiný společník, jehož podíl ve společnosti se nijak nemění, nedává podle odvolacího soudu žádný smysl. Tento závěr je věcně chybný. Podíl žalovaného ve společnosti byl až do vystoupení žalobce 50 %. Po přistoupení M. J. do společnosti činil podíl žalovaného 99 %. Závěr soudu, že touto transakcí žalovaný nic nezískal je tedy zjevně chybný.

Dovolatel dále tvrdí, že závazek žalovaného dle dohody ze dne 2.4.1996 sám o sobě nepředstavuje závazek vyplatit část vypořádacího podílu. Formulace „vyrovnání podílu ve firmě“ totiž neznamená totéž, co „výplata vypořádacího podílu.“ Navíc vypořádacím podílem není podle obchodního zákoníku ve znění platném v době uzavření dohody částka 11,800.000,- Kč, ale pouze částka 5,546.507,- Kč - proto ani nemohlo jít o výplatu vypořádacího podílu.

Zákon však nevylučuje, aby se fyzické osoby, které jsou společníky veřejné obchodní společnosti, dohody, že účetní hodnota vypořádacího podílu neodpovídá jeho reálné tržní ceně a aby tuto reálnou tržní cenu doplatil vystupujícímu společníkovi druhý společník. Touto reálnou tržní cenou může být i určité odstupné za uvolnění podílu ve společnosti. Není totiž důvodu, aby taková dohoda dvou fyzických osob musela být označena za neplatnou. Naopak by šlo o platnou nepojmenovanou smlouvu se zcela racionálním jádrem. V tom směru oba soudy věc nesprávně právně posoudily, čímž byl naplněn dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k novému rozhodnutí.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání především uvedl, že zákon směnečný a šekový v čl. I. § 17 připouští kauzální námitky vůči směnce. K námitce nedostatečného dokazování uvedl, že důkaz znaleckým posudkem byl nadbytečný, jak správně vysvětlil odvolací soud. Navrhovaným důkazem by sice bylo případně možno prokázat určité chyby v účetnictví společnosti, nebylo by jím však možno zjistit, že účastníci jsou spoluvlastníky staveb, které byly v katastru nemovitostí zapsány jako vlastnictví společnosti. Pokud žalobce interpretuje dohodu ze dne 2.4.1996 jinak, než to učinily soudy obou stupňů, není jeho právní názor správný, neboť postupem podle ustanovení § 266 obch. zák. a v souvislosti s provedenými důkazy nebylo možno dospět k jinému závěru. Žalovaný navrhuje zamítnutí dovolání.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., neboť odvolací soud ve svém zrušujícím usnesení zavázal soud prvního stupně svým právním názorem týkajícím se neplatnosti ujednání v dohodě ze dne 2.4.1996 o vyrovnání podílu společníka ve veřejné obchodní společnosti druhým společníkem.

Pokud jde o námitku dovolatele o tom, že předloží-li dlužník platnou směnku, není soud oprávněn zkoumat její kauzu, dovolací soud uzavřel, že podle ustálené judikatury - viz např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.6.1995, sp. zn. 5 Cmo 477/94, uveřejněný v časopisu Soudní judikatura č. II/2001 pod č. 54, se kterým se Nejvyšší soud ztotožňuje - vyplývá ze článku I. § 17 zákona č.

[191/1950](#) Sb., že mezi prvním majitelem směnky a výstavcem jsou přípustné námitky vyplývající z mimosměnečných vztahů, související s danou směnkou (tzv. kauzální námitky).

K námitce dovolatele týkající se nedostatečného hodnocení důkazů a neprovedení navrženého důkazu, o kterých dovolatel tvrdí, že zakládají dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., Nejvyšší soud uzavřel, že vadou řízení podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., je v první řadě to, že rozhodnutí odvolacího soudu vychází z neúplně nebo nesprávně zjištěného skutkového stavu věci. Neúplnost nebo nesprávnost zjištění skutkového stavu věci však není dovolacím důvodem podle § 241a odst. 2 písm. a) v případě, že odvolací soud dospěl ke skutkovým závěrům, na kterých založil své rozhodnutí; tak tomu je i v projednávané věci.

O vadu řízení při zjišťování skutkového stavu věci, která může být dovolacím důvodem podle ustanovení § 241a odst. 1 písm. a) o. s. ř. se může jednat i tehdy, jestliže soud nepostupoval v souladu s ustanovením § 120 o. s. ř., tedy i jestliže neprovedl navržený důkaz, ovšem jen za předpokladu, že neprovedení navrženého důkazu mohlo mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Tak tomu ale v projednávané věci není. Neprovedení navrženého důkazu znaleckým posudkem odvolací soud zhodnotil správně jako nadbytečné, když uzavřel, že jeho provedením nemohlo být prokázáno tvrzení navrhovatele, o tom, že směnka sloužila k zajištění vypořádání spoluvlastnictví mezi ním a žalovaným. Jak správně uvedl žalovaný ve vyjádření k dovolání, navrhovaným důkazem mohly být eventuálně prokázány nedostatky v účetnictví společnosti, nikoli však to, že věci, které dovolatel označil jako předmět spoluvlastnictví, nejsou ve vlastnictví společnosti, ale ve spoluvlastnictví účastníků. Takový stav by mohl být prokázán např. tím, že by dovolatel doložil, že ohledně těchto věcí uzavřeli účastníci smlouvu (např. smlouvu o dílo či smlouvu kupní) apod. Takový důkaz však dovolatel soudu nenabídl. Jak správně uvedl odvolací soud, ani samotné uhrazení ceny těchto věcí účastníky by nezakládalo jejich spoluvlastnictví k nim, ale nanejvýše by mohlo založit jejich nárok na uhrazení nákladů vynaložených za společnost.

Dovolatel rovněž namítá, že oba soudy nesprávně posoudily dohodu ze dne 2.4.1996 jako dohodu o vyplacení vypořádacího podílu, když ve skutečnosti šlo o dohodu o tom, že druhý společník doplatí vystupujícímu společníkovi reálnou tržní cenu jeho podílu ve společnosti, která byla vyšší, než hodnota vypořádacího podílu vyplývající z účetnictví. Dovolatel dovozuje, že zákon uzavření takové dohody nevylučuje, a že není důvodu, aby taková dohoda dvou fyzických osob musela být označena za neplatnou. Naopak by šlo o platnou nepojmenovanou smlouvu se zcela racionálním jádrem.

Odvolací soud založil svůj rozsudek na závěru, že směnka, ze které se žalobce domáhá plnění, se vztahuje k dohodě ze dne 2.4.1996, kterou kvalifikoval jako dohodu o vypořádání účasti žalobce ve společnosti. Uzavřel, že vystupující společník má právo na vypořádání vůči společnosti, nikoli vůči druhému společníku. Uvedl, že z dohody ze dne 2.4.1996 je zřejmé, že společníci měli na mysli takový stav, kdy jeden z nich v podstatě kupoval podíl druhého. To však ve veřejné obchodní společnosti není možné. Směnka se tedy vztahuje k důvodu, který sám jako platný právní úkon obstat nemůže. Jde tedy o kauzu směnky jen zdánlivou a námitka nedostačující kauzy je tudíž důvodná.

Soud prvního stupně zjistil z dodatku č. 3 ke společenské smlouvě společnosti, že účast žalobce ve

společnosti skončila změnou účastníků smlouvy, tj. podle § 83 obch. zák. Závěr, že společník veřejné obchodní společnosti, jehož účast ve společnosti končí, má v takovém případě nárok na výplatu vypořádacího podílu od společnosti, je správný, a to přesto, že ustanovení § 89 obch. zák. tento podíl výslovně přiznává jen při ukončení účasti ve společnosti podle § 88 odst. 1 obch. zák. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 61 odst. 2 obch. zák., v rozhodném znění, přiznávalo společníkům všech obchodních společností při zániku jejich účasti ve společnosti právo na vypořádací podíl a vzhledem k tomu, že obchodní zákoník nepřipouští ukončení účasti společníka ve veřejné obchodní společnosti převodem podílu, nelze než uzavřít, že při postupu podle § 83 obch. zák. nemohou vystupující a přistupující společník - dochází-li k těmto změnám návazně - vypořádat ukončení a nabytí účasti ve společnosti mezi sebou, ale musí je vypořádat se společností.

Správný však není závěr odvolacího soudu, že z toho, že právo na vyplacení vypořádacího podílu vzniká společníkovi vůči společnosti, vyplývá, že ujednání o tom, že by měl žalobce obdržet od žalovaného na vyrovnání podílu ve společnosti 6,253,494,- Kč je v rozporu se zákonem a tedy je neplatné. Takové plnění jistě není společník, který ve společnosti setrvává, povinen poskytnout. Jestliže však se dobrovolně zaváže k tomu, že odcházejícímu společníkovi nějaké plnění poskytne, nelze takový závazek bez dalšího kvalifikovat jako protiprávní.

Jestliže zákon připouští uzavření dohody, kterou jeden ze společníků ze společnosti vystupuje, nic nebrání tomu, aby si společníci, pokud mají za to, že vypořádací podíl neodpovídá reálnému stavu majetku společnosti, sjednali vyrovnání nad rámec stanovený zákonem. Taková dohoda by byla neplatná pouze tehdy, byl-li by dán některý z důvodů neplatnosti stanovených zákonem, nikoli však pro obcházení zákona, neboť takovou dohodou k obcházení zákona nedochází. K tomu je třeba ještě dodat, že sám zákon umožňuje, aby společenská smlouva stanovila způsob určení vypořádacího podílu odchylně od dispozitivní úpravy v obchodním zákoníku, aniž by toto určení jakkoli omezoval - je tedy možné dohodnout jak vyšší, tak i nižší hodnotu vypořádacího podílu. Jestliže tedy v tom směru zákon připouští založení povinnosti společnosti k výplatě vypořádacího podílu ve větší výši, než vyplývá ustanovení § 89 a § 92 obch. zák., aniž považuje za nutné chránit ostatní společníky před takovým postupem, tím méně lze bránit dobrovolnému převzetí povinnosti k vypořádání nad rámec vypořádacího podílu mezi společníky.

Protože odvolací soud dohodu ze dne 2.4.1996 z uvedeného hlediska nezkoumal, je jeho právní hodnocení věci neúplné, a tedy i nesprávné.

Proto Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání, rozsudek odvolacího soudu a spolu s ním ze stejných důvodů i rozsudek soudu prvního stupně podle ustanovení § 243b odst. 2 a 3, věta druhá, o. s. ř. zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Další články:

- [Valná hromada](#)
- [Směnečný a šekový platební rozkaz, prominutí zmeškání lhůty \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o dílo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Veřejné zakázky](#)
- [Výklad právních předpisů, přepravní smlouva](#)
- [Smluvní pokuta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zpráva o vztazích](#)
- [Zákaz konkurence](#)
- [Vypořádací podíl v bytovém družstvu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Základní kapitál](#)